

Р.Р. Тұяқбаева¹
А.Т. Ашенова²
Н.Б. Мансұров³

^{1,2}Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан
³Қ.А. Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті, Түркістан, Қазақстан
*Корреспонденция үшін автор: altyn24.1975@mail.ru

Қазақ тілін оқыту үдерісінде қолданылатын тапсырма түрлері

Аңдатпа. Мақалада жоғары оқу орындарында «Қазақ тілі» пәнінен білім беру мен оқу үдерісінде қолданылатын тіл үйрету әдістемесі қарастырылады. Лексика-грамматикалық тапсырмаларды түсіндіру барысында цифрлық технологияларды қолдану мүмкіндігі көрсетіледі. Бүгінгі таңда цифрлық технологияларды қолдануға байланысты ақпараттар, ақпараттық ресурстар көптеп саналады. Қазақ тілін оқыту үдерісінде цифрлық технологияларды пайдалану мақсатында ресми сайттардағы ресурстарды қолданған тиімді деп санаймыз. Мақалада сабақ барысында ҚР БЖҒМ сайтындағы «Пайдалы сілтемелерді» қолдану ұсынылады. Мәтінмен жұмыс жасауда білім алушылар жаңа сөз, сөз тіркестерінің мағынасын анықтап, түсіну үшін «Сөздік қор» айдарын тікелей пайдалануына болады. Сондай-ақ цифрлық технологияларды қолдана отырып, сабақ тақырыбына сәйкес алынған бейнематериалдағы ақпараттармен жұмыс жасау барысында жаңа сөздерді меңгеретіндей, айтылым бойынша өзіндік ой-пікір, көзқарасын білдіре алатындай, жазылымға байланысты сауаттылықты арттыратындай тапсырма түрлері ұсынылады. Сауаттылықты арттыру мақсатындағы жазылым тапсырмаларын орындауда «Қазақ тілінің орфографиялық электрондық базасын» қолданған тиімді. «Қазақ тілін» оқыту үдерісінде жаңа технологияларды қолдану – білім алушының сөздік қорын кеңейтуге, ойын еркін жеткізе білуге, ақпараттарды сыни тұрғыдан талдауға, өз пікірін сауатты жаза білуге дағдыландырады.

Түйін сөздер: цифрлық технология, тапсырма түрлері, цифрлық ресурстар, сөйлеу әрекеті, аудиовизуалды материал, сөздік қор.

DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-678X-2023-142-1-97-105>

Кіріспе

Бүгін цифрлық технологияның дамыған заманында білім беруде оқытудың тиімді жолдарын қарастырып, жаңа идеяларды, жаңа технологияларды қолдану қажеттігі туындаған кезең. Әсіресе онлайн оқытуда бұл өзекті мәселеге айналып отыр. Сондықтан білім берудің талаптарының бірі – оқу үдерісіне жаңа технологиялар мен инновациялық

әдіс-тәсілдерді енгізу десек, осы арқылы білім алушының шығармашылық күзіретін дамыту, тіл білу деңгейін көтеру, сапалы білім беру көзделеді. ХХІ ғасыр – ақпарат ғасыры. Білім саласында жаңа ақпараттық технологияны практикада қолдана алу – бүгінгі заман талабы.

Жүзеге асырылуы 2018-2022 жылдарға белгіленіп, 2017 жылы бекітілген «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасында:

мақсат – орта мерзімді перспективада Қазақстан Республикасы экономикасының даму қарқынын жеделдету және цифрлық технологияларды пайдалану есебінен халықтың өмір сүру сапасын жақсарту болып табылады» деп көрсетілген.

Зерттеу әдістері

Сипаттама, салыстырма әдісі, жинақтау, талдау әдістері негізге алынды.

Талқылау

Мемлекет басшысы Қ.Тоқаев 2020 жылғы 1 қыркүйектегі «Жаңа жағдайдағы Қазақстан: іс-қимыл кезеңі» атты Қазақстан халқына Жолдауының «Қолжетімді әрі сапалы білім» бөлігінде: «Азаматтардың сауаттылығы мен цифрлы біліктілігін арттыру мақсатында Үкіметке Үздіксіз білім беру тұжырымдамасын әзірлеуді тапсырамын. Бұл құжатта бейресми білім берудің баламалы нұсқаларын көптеп енгізу, өз бетінше оқу нәтижелерін мойындау, кәсіби дағдыларды сертификаттау мәселелерін қарастыру қажет» [1] екендігіне тоқталған болатын.

Цифрландыруға күш салу адами капитал белсенді түрде дамитын – болашақтың білімі мен дағдылары ерте жастан бастап тәрбиеленетін, автоматтандыру және басқа да жаңа технологиялар есебінен бизнес жұмысының тиімділігі мен жылдамдығы артатын, ал азаматтардың өз мемлекеттерімен диалогы қарапайым әрі ашық болатын жаңа қоғамды құруға әкеледі. Цифрлық революция біздің көз алдымызда өтуде [2]. Адами капиталды дамыту – осы бағдарламадағы негізгі бағыттардың бірі. Мұнда әлемдік тәжірибелерге сүйене отырып, білім беру жүйесінде де заман талабына сай өзгерістердің болуы қажеттілігі сөз етіледі.

Қазіргі кезде әлемдік жаһандану үдерісінен қалмай, заманауи технологияларды қолдана отырып, өмірдің әр саласында бәсекеге қабілетті маман дайындау – жоғары білім беру жүйесіндегі өзекті мәселенің бірі. Жаһандану үдерісі және әлемде болып жатқан пандемия

ға байланысты оқу жүйесінің онлайн форматқа өтуі білім беру үдерісінде цифрлық білім беру ресурстарына деген қажеттілікті бұрынғыдан да арттыра түсті. Білім алушыларға тілді үйретуде жаңа технологиялар мен әдістерді пайдаланып, лексика-грамматикалық тақырыпты меңгертуге арналған тапсырмалар мен тілдік дағдыларды қалыптастыру жұмыстары жүргізіледі.

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің оқытушы-профессорлар құрамы да білім беру үдерісінде «Platonus» жүйесін, «Microsoft Teams», «Zoom», «YouTube» т.б. көптеген платформаларды пайдалана отырып, цифрлық білім беру ресурстарын тұрақты түрде белсенді қолданып келеді. Бұл туралы университет тарапынан ұйымдастырылып, 2022 жылдың қаңтар айында өткізілген «Білім беруді цифрландыру және оқытудың жаңа технологиялары» тақырыбындағы онлайн-онкүндік барысында да жан-жақты талқыланды. Онлайн-онкүндік барысында университетіміздің әр түрлі кафедраларынан 37 тақырыпта баяндама жасаған оқытушы-профессорлар құрамы білім беруде цифрлық технологияларды қолдануға байланысты әдіс-тәсілдерімен бөлісіп, кейбір тақырыптар бойынша пікірталас болды. Мұның өзі білім беруде цифрлық ресурстарды қолдану қазіргі кезде өте өзекті мәселе екенін, алдағы уақытта да тәжірибе алмасу мақсатында осындай ғылыми-әдістемелік семинарлардың қажеттілігін көрсетеді.

Цифрлық білім беру ресурстары (ЦБР) электрондық оқыту жүйесінің негізгі бір құрамды бөлігі. Олар – оқу үдерісін ұйымдастыруға қажетті сандық формада көрсетілген фотосуреттер, көркем үзінділер, статикалық және динамикалық модельдер, виртуальды нақтылық пен интерактивті модельдеудің объектілері, картографиялық материалдар, дыбыс жазбалары, таңбалық объектілер мен іскерлік графика, мәтіндік құжаттар мен басқа да оқу материалдары [3].

Қазақ тілін оқыту үдерісінде цифрлық білім беру ресурстарын қалай қолдануға болады деген мәселеге байланысты тәжірибемізбен бөліскенді жөн көрдік. 2019 жылы панде-

мия басталған кезден бастап оқытудың онлайн жүйесіне өтуіне байланысты білім саласында да түрлі платформаларды пайдаланып сабақ өткізуге тура келді. Онлайн білім берудің өзіндік артықшылықтары мен қиындықтары да бар. Бұл жерде басты мәселе интернеттің қолжетімділігіне байланысты болып отыр. Қала жағдайында интернет ресурстарын пайдалану мүмкіндігі мол, сондықтан оқу үдерісінде әртүрлі платформаларды тиімді қолдануға, білім алушымен кері байланысты кез келген уақытта орнатуға болады, ақпарат алмасуда кедергі жоқ. Ал қиындықтарына тоқталсақ, шалғайдағы ауыл жағдайында кейбір білім алушылар үшін интернет байланысының қолжетімсіз немесе баяу, кейбір онлайн ресурстардың ақылы болуы оқу үдерісінде кері байланыс орнатуға кедергі келтіреді.

Қазіргі кезде қазақ тілін оқытуға байланысты практикалық тұрғыда сабақ өткізуде қолданылатын әдіс-тәсілдер өте көп. Қалай болғанда да әдіс-тәсілдердің барлығы сөйлеу әрекетінің төрт түрін қамтиды. Қазақ тілі сабағында негізгі көрнекі құралымыз – мәтін. Себебі жаттығу жұмыстарының көпшілігі мәтіннен өрбиді. Қазақ әдеби тілінің сөздігінде мәтінге: «Бір тақырып төңірегіндегі біріккен, сабақтастық пен тұтастық тән, ақпаратты жеткізетін мазмұнды сөйлемдердің, сөздердің тізбегі» деп анықтама берілген [4, 142 б.].

Мәтін қалай таңдалады деген мәселеге келсек, «1. Мәтін мазмұны танымдық тұрғыдан жазылуы керек; 2. Мәтін мазмұнындағы ақпараттар тіл үйренуші сұранысына, талабына сай болғаны керек; 3. Мәтін мазмұны өзекті мәселелерге құрылғаны жөн, дискуссиялық бағытты өрбітетіндей болуы керек; 4. Мәтін ситуациялы, қызықтылығымен де құнды» болатынын негізге алған жөн [5, 185 б.]. Сонымен қатар тіл үйретуде мәтін көлемінің, яғни лексикалық минимумның сақталуын қадағалау қажет. Мәселен, Қазақстан Республикасының мемлекеттік стандарты ортадан жоғары деңгейдегі оқылым үшін ұсынылатын мәтін көлеміне «250-400 сөзге дейін, таныс емес сөздер санына 10%, жылдамдығын зерттей оқуға минутына 50-60 сөз, ал жалпы қамти оқуға минутына 100-120 сөз» ұсынса [6, 8 б.], ал, қа-

зақ тілін ортадан жоғары деңгейде меңгерудің тақырыптық лексикалық минимумында: «Қарапайым деңгейде лексикалық минимум 800 бірлікті, базалық деңгейде – 1783 бірлікті, орта деңгейде – 2229 бірлікті, ортадан жоғары деңгейде – 3954 бірлікті, жоғары деңгейде – 5060 бірлікті құрайды» деп көрсетілген [7, 4 б.]. Сондықтан мәтін таңдауда жоғарыда айтылған нұсқаулықтарды ескерген дұрыс.

Сөйлеу әрекетіндегі оқылым құралы – мәтін десек, оқыту үдерісінде бірден мәтін берілмейді. Алдымен мәтінге дейінгі: миға шабуыл әдісі, ойтүрткі сұрақтары беріліп, білім алушылардың деңгейін ескере отырып мәтінге байланысты жаңа сөз, сөз тіркестерімен сөздік жұмыстары т.б. орындалады. Келесі кезеңде мәтінмен жұмыс барысында топтың деңгейін ескере отырып оқытушы өзі мәтінді оқиды немесе мәтінді білім алушыларға оқытады. Мәтін бойынша тапсырмалар жүргізіледі: сұрақ-жауап, мәтіннің мазмұны бойынша жоспар құру, мәтінді бөліктерге бөлу, мәтін бөліктеріне тақырып беру, мәтіндегі негізгі ойды анықтау, мәтінді мазмұндау т.б.

Жазылым әрекетінің мақсаты – сауатты жазуға үйрету. Жазылымда: жаңа тақырыпқа байланысты сөз, сөз тіркестерімен сөйлем құрастыра алу, беріліп отырған тақырыпқа байланысты сөйлемдер құрастырып немесе сөйлемдегі ойды аяқтау, жаттығулардағы сөйлемді қажетті сөз, сөз тіркестерімен толықтыра білу, мәтіннен түсінгенін қысқаша жаза білу, аудиовизуалды материалдар бойынша естігені немесе көргені бойынша өз пікірін жазу т.б. тапсырмалар беріледі. Сабақты қорытындылауда тақырыпты пысықтау жұмыстарына байланысты жазба жұмыстары жүргізіледі (шағын шығарма, эссе, пікір білдіру т.б.).

Айтылым негізі – ойды дұрыс жеткізе білу, яғни білім алушының алған ақпараты бойынша өз ойын білдіруі. Берілетін тапсырмалар: ойтүрткі сұрақтарға жауап беру, жағдаяттық тапсырмаға сұхбат құру, пікірін білдіру немесе мәтін мазмұнын айту, диаграмма бойынша сұрақ-жауап әдістерін өз бетінше құра алу, көрген немесе естіген аудиовизуалды материалдарға өз көзқарасын білдіре алу.

Тыңдалым негізі – ақпаратты түсіну, жеткізе білу. Тыңдалым әрекеті негізінде ақпаратты тыңдай білу, аудиовизуалды материалдар арқылы естігенін, көргенін, түсінгенін айта білу немесе жаза білу, бейнематериалға қатысты пікірталасқа қатысу, яғни тыңдаған, көрген ақпарат бойынша өз көзқарасын білдіре алу. Біз оқу үдерісінде сөйлеу әрекетіне байланысты қолданылатын тапсырмалардың түрлеріне қысқаша ғана тоқталып өттік.

Оқу үдерісі барысында Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі Тіл саясаты комитеті сайтында ұсынылған «Пайдалы сілтемелерді» қолдану сабақтың ақпараттық-танымдық мазмұнын толықтыра түседі.

ҚР БжҒМ – Комитеттер – Тіл саясаты комитеті – Пайдалы сілтемелер

№ 1 сілтеме [<https://www.gov.kz/memleket/entities/language?lang=kk>]

Жоғарыда көрсетілген «Пайдалы сілтемелер» білім алушылар үшін, жалпы тіл үйренуші азаматтар үшін де, тілші-ғалымдар үшін де пайдасы мол. Әсіресе орыс тобында оқитын білім алушылар осы пайдалы сілтемедегі Emle.kz, Sozdikqor.kz, Tilmedia.kz, Termincom.kz т.б. цифрлық ресурстарды оқу үдерісінде белсенді пайдалануға болады. Пайдалы сілтемелердің тиімді тұсы – «бір терезе» арқылы тіл үйренуге арналған бірнеше ақпараттық, әдістемелік (аудио, бейнесабақтар), танымдық материалдарға, сөздік түрлеріне әр түрлі әлеуметтік желілер арқылы қосылу мүмкіндігінің қолжетімділігі. Төмендегі сілтемелер арқылы жоғарыдағы қызмет түрлерін пайдалануға болады:

<https://www.instagram.com/emle.kz/>,
<https://www.facebook.com/qazaqemle/>, <https://tilmedia.kz/img/apple.png>, <https://tilmedia.kz/img/android.png>

Emle.kz сайтынан білім алушылар әдеби тіл нормаларын, сөздердің дұрыс жазылуын, тыныс белгілеріне байланысты пунктуация ережелерін, қысқарған сөздердің толық жазылуын анықтап, сонымен қатар ғылыми мақала, кітапханамен де таныса алады. № 2 сілтеме [<https://emle.kz/>]

Сондай-ақ Tilmedia.kz сайтында білім алушыға арналған «Тыңда», «Оқы», «Қара»,

«Өз ойыңмен бөліс» айдарлары берілген. «Қара» айдарында мемлекеттік тілді үйренуге арналған әр түрлі тақырыптардағы «Тіл үйрену» сабақтарын көріп, тілді меңгеруге қосымша мүмкіндіктер алуға болады. «Оқы» айдарындағы «Сөздікке» кіру арқылы «Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі» <https://tilmedia.kz/kk/post/649>, Орысша-қазақша терминологиялық анықтамалық сөздік <https://tilmedia.kz/kk/post/522>, Ағылшынша-орысша-қазақша заң терминдерінің сөздігі <https://tilmedia.kz/kk/post/521> т.б. сөздіктерді сабақ барысында қолдануға болады.

Tilmedia.kz – «Оқы» – «Сөздік» № 3 сілтеме [<https://tilmedia.kz/>]

Төменде көрсетіліп отырған Sozdikqor.kz сайты сөз, сөз тіркестерінің әр түрлі мағынада қолданылуын, сөздердің синонимдік, антонимдік, омонимдік қатарын, тұрақты сөз тіркестері мағыналарын анықтауға көмектеседі. Сабақ барысында осы сайттың берер пайдасы мол. № 4 сілтеме [<https://sozdikqor.kz/>]

АҚазақ тілін оқыту үдерісінде жоғарыда аталып өткен цифрлық білім беру ресурстарын пайдалану әдісіне қысқаша тоқталып өтейік. Мысалы, типтік бағдарламаға сәйкес лексикалық тақырыбымыз – «Табысқа барар жол» десек, тақырыпты бастамас бұрын төмендегідей мәтінге дейінгі жұмыстар жүргізіледі.

Тапсырма. 1) Ойтүрткі сұрақтарға жауап беріңіздер.

Табыс дегеніміз не?

Табысқа жету немесе табысты болу дегенді қалай түсінесіз?

2) Сұраққа жауап бере отырып, сөйлемді толықтырыңыздар.

Табысқа жетудің жолдары көп пе? Ол үшін не істеу керек?

Біріншіден, табысқа жету үшін

Екіншіден, табысты болу үшін

3) Sozdikqor.kz сайты пайдалана отырып, «табыс» сөзінің қолданылуына назар аударыңыздар. № 5 сілтеме [<https://sozdikqor.kz/>]

Білім алушылардың сөздік қорын толықтыру, тіл байлығын арттыру мақсатында сөздердің контексте қолданылуына мән берілуі

керек. Сондай-ақ мәтінде кездесетін жаңа сөздерге, сөз тіркестеріне байланысты сөздік жұмысы жүргізіледі.

Тапсырма. Sozdikqor.kz сайты пайдалана отырып, сөйлемдердегі «табыс» сөзінің қандай мағынада қолданылып тұрғанын түсіндіріңіздер.

1) Өмірде табысқа жету үшін көп оқып, іздену керек.

2) Мұнай компаниясы табысының жарысын жаңа технологиялар алуға жұмсайды.

3) Ол шетелде тұратын туысымен 30 жылдан кейін табысты.

4) Біз берген құжатты ұйым басшысына табыс етіңіз.

Сондай-ақ «Еңбек нарығы» лексикалық тақырыбын өту барысында да мәтін алды тапсырманың бірі ретінде терминнің мағыналық қолданысын түсіндіру мақсатында төмендегідей тапсырма беріледі.

Тапсырма. Termin.com.kz сайты пайдалана отырып, төмендегі сөз, сөз тіркестерінің аудармасына назар аударып, қай саланың термині екенін анықтаңыз. Асты сызылған сөздермен сөйлем құрастырыңыздар.

- рынок – 1) базар
- центральный рынок – орталық базар
- рынок – 2) нарық
- рынок труда – еңбек нарығы
- внутренний рынок – ішкі нарық
- рыночная экономика – нарықтық экономика

Мысалы: Еңбек нарығында әр маман өз орнын табуға тырысады.

Мәтінмен жұмыс барысында әр оқытушы өз мүмкіндігіне, сабақта қолданатын көрнекі құралдарына, білім алушылардың деңгейіне байланысты мәтінді аудио түрінде тыңда-

туға да, дәстүрлі түрде оқытуына да болады. Тыңдалым әрекетіне байланысты цифрлық ресурстың бірі ретінде топтың деңгейіне қарай Tilmedia.kz сайтындағы «Тыңда» айдарындағы аудиоматериалдарды пайдалану тиімді.

Тыңдалымға байланысты тапсырма үлгісі:

Тапсырма. 1) Төменде берілген сілтеме бойынша «Қалдықтарды бөлу табиғат үшін пайдалы» бейнематериалымен танысыңыз. <https://youtu.be/bT-ypDN5KGE>

2) Бейнематериал бойынша сұрақтарға жауап беріңіздер.

Бейнематериалда қандай мәселелер туралы айтылды?	Қандай қажетті ақпараттар мен таныстыңыз?	Қандай жаңа сөз немесе сөз тіркестері болды?	Бейнематериал бойынша сіздің пікіріңіз қандай?

Жоғарыдағы кестеде берілген сұрақтар білім алушының тақырыпты қаншалықты түсінгенін, сөздік қоры қандай сөздермен толыққанын, тыңдалымға сәйкес ақпаратты қалай түсінгенін анықтауға мүмкіндік береді. Тыңдалымға берілетін бейнематериалдардың ұзақтығы 2-3 минуттан аспағаны жөн. Аудиовизуалды материалды қолдана отырып, сөйлеудің айтылым және жазылым әрекетіне де байланысты лексика-грамматикалық тапсырмалар әзірлеп, пайдалануға болады.

Айтылымға байланысты тапсырма үлгісі:

Тапсырма. Берілген сілтеме бойынша бейнематериалмен танысып, кестені толтырыңыздар. <https://youtu.be/Uqd0XGivVnU> «Шетелде білім алып жатқан жастар»

Сұрақтар	
1. Жастар неге шетелде білім алуға құмар?	білім сапасы, тіл білу, жаңа мәлімет, әлемді тану мүмкіндігі, өмір сүру деңгейі
2. Шетелге кеткен жастар елге қайта оралу үшін қандай шаралар қарастырылуда?	жұмыс орындары, бағдарламалар, қолдау көрсету
3. Сұхбатта «Болашақ» бағдарламасы жайлы қандай ақпараттар айтылды?	магистратура, тәжірибе алмасу, білімін көтеру, грант иелену

Білім алушылар бұл тапсырманы орындау барысында тірек сөздерді пайдалана отырып, сұрақтарға өз ойларын қоса отырып жауап беруге тырысады.

Тапсырма. Лексикалық тақырып пен бейнематериалда берілген ақпараттарды пайдаланып, салыстырыңыздар.

Қазақстанда оқудың ерекшеліктері	Ш е т е л д е оқудың ерекшеліктері	Қ а з а қ с т а н мен шетелде оқудың ортақ белгілері

Білім алушы салыстыру құрылымдарын пайдалана отырып, өз қорытындысын жасайды. Егер білім алушының жазу сауаттылығын тексергіңіз келсе, онда жазбаша түрде орындалатын тапсырмалар, ал сөйлеу деңгейін анықтағыңыз келсе, ауызша орындауға арналған тапсырмалар беруге болады.

Жазылымға байланысты тапсырма үлгісі:

Тапсырма. Бейнематериал бойынша пікірлерді жалғастырып, сөйлемді толықтырыңыздар.

Шетелде оқу мүмкіндігі болса, өзіме мәдениеті мен табиғаты жағынан ұнайтын ... еліне барғым келеді, себебі ...

Шетелге білім алу мақсатында ... елдеріне баруға болады, себебі ...

«Болашақ» бағдарламасын дамытуға байланысты менің ұсыныстарым - ...

Тапсырма. «Жеті жұрттың тілін біл, жеті түрлі білім біл» деген тақырыпқа өз пікірлеріңізді жазыңыздар.

Мұндай тапсырмалар білім алушының шығармашылық қабілетін дамыту, жазу сауаттылығын арттыру мақсатында беріледі. Жазылымға байланысты жаттығу жұмыстары коммуникативтік бағытта берілгені тиімді. Сондай-ақ тапсырмаларда лексикалық тақырып грамматикамен ұштастырыла беріліп, сауатты жазуға дағдыландыратындай болғаны дұрыс. Бұл туралы ғалым З.Күзекова: «Кез келген тілді үйрену барысында грамматиканың ерекше рөлі бар, сондай-ақ грамматиканың тілді толық мәнде пайдаланудың қажетті базасы болып табылады. Алайда, үйреніп жүрген тілдің грамматикалық жүйесін, ереже-

лерін білу – тілді меңгеру болып табылмайды, яғни оны шынайы коммуникацияда пайдалана алу біліктілігі қалыптасуы қажет» [8,152 б.] деп түсіндіреді.

Айтылған пікірге төмендегі тапсырманы үлгі ретінде алуға болады. Типтік бағдарламада лексикалық тақырыпқа «Еңбек нарығы» деп берілген, ал грамматикалық тақырып – 1. болжалды сан есім: -даған, -дап, жуық т.б. 2. -уға тура кел құрылымы. Лексикалық тақырыпты грамматикамен ұштастыру мақсатында төмендегідей тапсырма беруге болады.

Тапсырма. Төмендегі сөйлемдерден бүгінгі грамматиканың қай түрі кездесетінін анықтап, түсіндіріңіздер.

1. Еңбек нарығында бәсекеге қабілетті болу үшін бірнеше тіл үйренуге тура келді.

2. Жыл сайын жоғары оқу орнын бітірген мыңдаған түлек еңбек нарығында өз орнын табуға тырысады.

3. Жақсы маман болу үшін көп оқып, көп тәжірибе жинауға тура келеді.

4. Өзіме ұнайтын мамандық туралы ақпарат жинау барысында ондаған сайттарды қарауға тура келді.

Сабақты қорытындылау барысында да бірнеше тапсырма түрлерін ұсынуға болады. Соның бірі – 11 аптадағы «Әлемге түркілік көзқарас» лексикалық тақырыбын пысықтауға арналған айтылым тапсырмасы.

Тапсырма. Тақырыпты пысықтауға арналған сұрақтардың дұрыс жауаптарын белгілеңіздер.

1. Қазақтың ұлттық мінезі бұрын қандай еді?	А) Түркілік жол, яғни тегі, тілі, рухани құндылықтары ұқсас, түркі халықтарымен бір болу
2. Өзге ұлттардан біздің ерекшелігіміз неде?	В) Қазақ халқы бұрын қонақжай, батыр, рухы биік халық болған.
3. Түркі халықтарының өркениетке қосқан үлесі қандай?	С) Этностың, ұлттың рухани, ұлттық мінез-құлқы, халықтың этникалық бірлігі.

4. Қазақстан болашақта Шығыс пен Батыс құндылықтарының қайсысын таңдайды немесе жаһандану дәуірінде өзінің жолымен жүреді ме?	Д) Әлемге өркениеттің жаңа деңгейін «темір игеруді» әкелді. Сонымен қатар жылқыны қолға үйретуді, иілген қылышты, жаяу және атты ұрысты жүргізуге бейімделген киімдерді әкелді.

Нәтиже

Қазақ тілін оқыту үдерісінде цифрлық технологиялар мен жаңа инновациялық әдіс-тәсілдерді қолдану арқылы сөйлеу әрекетінің төрт түріне ұйымдастырылған тапсырмалар – талдау, салыстыру, сыни тұрғыдан ойлауға, сөздік қорларын, тіл байлығын арттыруға, шығармашылық қабілеттерін дамытуға көмектеседі.

Цифрлық білім беру ресурстары сабақ мазмұнын жаңа технологиялар арқылы толықтыруға, түрлі тапсырмалар арқылы түрлендіруге, ақпараттарды есте сақтауға, білім алушының пәнге деген қызығушылығын аудиовизуалды материалдар арқылы дамытуға мүмкіндік береді.

Сабақ барысында берілген тақырып негізінде білім алушылар бір-бірінің айтқандарын мұқият тыңдауға, ақпаратты салыстыруға, алынған ақпараттарды бағалап сынауға, өз ойын дәлелдей білуге, қорытындылау мен талдау дағдысын қалыптастыруға үйренеді. Бұл үшін мәтінді түсініп оқуға тырысады, мәтінмен жұмыс істей отырып, мәтін мазмұны бойынша сұрақтар құрастырады немесе басқа студенттердің сұрағына жауап береді, берілген мәліметтерге өзіндік пікір жазады. Осындай жұмыстар арқылы білім алушылардың сабаққа деген қызығушылығы артады,

бір-бірімен пікір алмасып, сөздік қоры молаяды, еркін сөйлеу, өз ойларын жеткізе білу дағдылары дамиды.

Қорытынды

Қазақстан Республикасы Үкіметінің №827 Қаулысымен бекітілген «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасында «Жаңа білім беру деректер мен формулаларды жаттап алуға емес, ең алдымен ақпаратты талдау дағдылары мен креативті ойлаудың дамуына екіпін қойып, цифрлық экономиканың қажеттіліктеріне жауап беретін болады» [2] деп көрсетілген. Мұның өзі білім беруде цифрлық сауаттылықты арттыру үшін ақпараттық-коммуникациялық технологияларды жетік меңгеру, оқу үдерісінде аудио, видео материалдармен қатар қосымша білім беру ресурстарын пайдалана алудың өзекті мәселе екендігін білдірсе керек. Цифрлық технологияларды қолдану – сабақ сапасын арттырумен қатар білім алушыларды ақпаратпен жұмыс істей білуге, ақпаратты таңдап, талғап, өңдеп, тасымалдау сияқты дағдыларын дамытып, ақпараттық мәдениетті қалыптастырады, шығармашылық қабілетке де баулиды.

Жоғарыда айтып өткеніміздей цифрлық технологияларды қолдану қоғам өмірінің барлық саласында маңызды рөлге ие болып отыр. Оқыту жүйесінде де цифрлық ресурстарды пайдалану – білім сапасын көтеріп, заман талабына сай бәсекеге қабілетті мамандар дайындауға жағдай жасайды. Бүгінгі студент ертеңгі маман екенін ескерсек, ақпараттандыру технологиясы дамыған заманда білімді, қабілетті, іскер маман дайындау әр оқытушыдан шығармашылық ізденісті, цифрлық білім беру ресурстарын жетік меңгеруді талап етеді.

Әдебиеттер тізімі

1. Тоқаев Қ. «Жаңа жағдайдағы Қазақстан: іс-қимыл кезеңі» атты Қазақстан халқына Жолдауы [Электронды ресурс]. – 2020. – URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K2000002020> (қаралған күні: 20.06.22).
2. Әділет. Қазақстан Республикасы нормативтік құқықтық актілерінің ақпараттық-құқықтық жүйесі [Электронды ресурс]. – 2017. – URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1700000827> (қаралған күні: 20.06.22).

3. Биологиялық және экологиялық процестер мен жүйелерді талдаудың ақпараттық тәсілдері. Цифрлық білім беру ресурстары (ЦБР) [Электронды ресурс]. – 2022. – URL: <https://melimde.com/1-biologiyali-jene-ekologiyali-procester-men-jjelderdi-taldaudi.html?page=15> (қаралған күні: 20.06.22).
4. Қазақ әдеби тілінің сөздігі. 15-томдық. XI том. М-О [Электронды ресурс]. – 2018. – 142 б. URL: <https://tilmedia.kz/js/pdfs/web/viewer.html?file=/storage/2018/04/11/5acdac2ebf5ed.pdf> (қаралған күні: 20.06.22).
5. Күзекова З.С Екінші тіл ретіндегі қазақ тілі оқулығы теориясының лингвистикалық негіздері. – Алматы: ТОО «Издательство LEM», 2005. – 392 б.
6. Қазақ тілін меңгерудің коммуникативтік тілдік құзіреттіліктері. Орта деңгей. Жалпы меңгеру \ \ Қазақстан Республикасының мемлекеттік стандарты. – Астана: ҚР БҒМ «Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы» мемлекеттік қазыналық кәсіпорны, 2014. – 27 б.
7. Қазақ тілін меңгерудің тақырыптық лексикалық минимумы (ортадан жоғары деңгей B2) \ \ Құраст.: Күзекова З.С., Аяпова Т.Т. – Астана: Ұлттық тестілеу орталығы, 2011. – 108 б.
8. Күзекова З.С. Қазақ тілінің функционалды практикалық грамматикасы. Оқу құралы. – Астана: Фолиант, 2015. – 180 б.

References

1. Tokaev K. «Zhana zhagdajdagy Kazakstan: is-kimyl kezeni» atty Kazakstan halkyna Zholdauy [Address to the people of Kazakhstan» Kazakhstan in New conditions: a period of action»] [Elektronic resource]. – 2020. – Available at: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K2000002020> (Accessed: 20.06.22).
2. Adilet. Kazakstan Respublikasy normativtik kykyktyk aktilerinin akparattyk-kykyktyk zhujesi [Justice. Information and legal system of normative legal acts of the Republic of Kazakhstan] [Elektronic resource]. – 2017. – Available at: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1700000827> (Accessed: 20.06.22).
3. Biologiyalyk zhane ekologiyalyk procester men zhujelderdi taldaudyn akparattyk tasilderi. Cifrylyk bilim beru resurstary (CBR) [Information approaches to the analysis of biological and environmental processes and systems. Digital educational resources (CBR)] [Elektronic resource]. – 2022. – Available at: <https://melimde.com/1-biologiyali-jene-ekologiyali-procester-men-jjelderdi-taldaudi.html?page=15> (Accessed: 20.06.22).
4. Kazak adebi tilinin sozdigi [Dictionary of the Kazakh literary language]. 15 volumes. XI vol. [Elektronic resource]. – 2018. – Available at: <https://tilmedia.kz/js/pdfs/web/viewer.html?file=/storage/2018/04/11/5acdac2ebf5ed.pdf> (Accessed: 20.06.22).
5. Kyzekova Z.S. Ekinshi til retindegi kazak tili okulygy teoriyasynyn lingvistikalik negizderi [Linguistic foundations of the textbook theory of the Kazakh language as a second language] (LEM, Almaty, 2005, 392 p.).
6. Kazak tilin mengerudin kommunikativtik tildik kyzirettilikteri. Orta dengej. Zhalpy mengeru [Communicative language competencies of Kazakh language proficiency. The middle level. General mastery], Kazakstan Respublikasynyn memlekettik standarty [State standard of the Republic of Kazakhstan] (I. Altynsarin National Academy of Education of the Ministry of education and science of the Republic of Kazakhstan, 2014, 27 p.).
7. Kazak tilin mengerudin takyruptyk leksikalik minimumy (ortadan zhogary dengej B2) [Thematic lexical minimum of Kazakh language proficiency (above average level B2)]. Comp: Kyzekova Z.S., Ayapova T.T. (National Testing Center, Astana, 2011, 108 p.).
8. Kyzekova Z.S. Kazak tilinin funkcionaldy praktikalyk grammatikasy [Functional practical grammar of the Kazakh language] (Foliant, Astana, 2015, 180 p.).

Р.Р. Туякбаева¹, А.Т. Ашенова², Н.Б. Мансуров³

^{1,2}Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан

³Международный казахско-турецкий университет им. Х.А. Ясави, Туркестан, Казахстан

Виды заданий, используемых в процессе обучения казахскому языку

Аннотация. В статье речь пойдет о методике преподавания языка, используемой в образовательном и учебном процессе в высших учебных заведениях по предмету «Казахский язык». Демонстрируется возможность использования цифровых технологий при объяснении лексико-грамматических заданий.

На сегодняшний день существует огромное количество информационных ресурсов, связанных с применением цифровых технологий. В целях использования цифровых технологий в процессе обучения казахскому языку считаем целесообразным использование ресурсов, представленных на официальных сайтах. В статье предлагается использовать на занятиях «полезные ссылки» с сайта МОН РК. При работе с текстом обучающиеся могут непосредственно использовать рубрику «словарный запас» для определения и понимания значения нового слова, словосочетания. Кроме того, при работе с информацией из видеоматериала, применяемого по теме занятия, проводимого с применением цифровых технологий, предлагаются такие виды заданий, как овладение новыми словами, умение выражать свою точку зрения, повышение грамотности письма. Для повышения грамотности при выполнении письменных заданий можно использовать «электронную орфографическую базу казахского языка».

Использование новых технологий в процессе обучения казахскому языку способствует расширению словарного запаса обучающегося, умению свободно выражать свои мысли, критически анализировать информацию, выражать свою точку зрения.

Ключевые слова: цифровые технологии, типы задач, цифровые ресурсы, речевая деятельность, аудиовизуальный материал, словарный запас.

R.R. Tuyakbayeva¹, A.T. Ashenova², N.B. Mansurov³

^{1,2}L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

³K.A. Yassawi International Kazakh-Turkish University, Turkestan, Kazakhstan

Types of tasks, used in the process of teaching the Kazakh language

Abstract. The article will focus on the methodology of language teaching used in the educational process in higher educational institutions on the subject «Kazakh language». The possibility of using digital technologies is shown while explaining lexical and grammatical tasks. Today there is a huge number of information resources related to the use of digital technologies. In order to use digital technologies in the process of teaching the Kazakh language, we consider it appropriate to use the resources presented on official websites. The article suggests using «useful links» from the website of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan in the classroom. Working with the text, students can directly use the «vocabulary» heading to determine and understand the meaning of a new word, phrase. Besides, working with the information from the video material on the issue of the lesson with the use of digital technologies, such types of tasks are offered as mastering new words, the ability to express one's point of view, improving writing literacy. To improve literacy in performing written tasks one can use the «electronic spelling database of the Kazakh language» phrases. The use of new technologies in the process of teaching the «Kazakh language» contributes to the expansion of the learners' vocabulary, critically analyze any information and the ability to freely express their thoughts and points of view.

Keywords: digital technologies, types of tasks, digital resources, speech activity, audiovisual material, vocabulary.

Авторлар туралы мәлімет:

Тұяқбаева Р.Р. – ф.ғ.к., доцент м.а., Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан.

Ашенова А.Т. – ф.ғ.к., доцент м.а., Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан.

Мансұров Н.Б. – ф.ғ.к., доцент, Қ.А.Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті, Түркістан, Қазақстан.

Tuyakbayeva R.R. – Candidate of Philological Sciences, Acting Associate Professor, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan.

Ashenova A.T. – Candidate of Philological Sciences, Acting Associate Professor, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan.

Mansurov N.B. – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan